

© KRIS DEWITTE

LUCAS BELVAUX “Voor een maatschappij is het belangrijk dat de dingen worden gezegd”

Le Havre, het Franse havenstadje, was al het decor van ‘*Le Havre*’ van Aki Kaurismäki, van ‘*La Fée*’. En nu ook van 38 TÉMOINS van onze Lucas Belvaux (‘*Rapt*’, ‘*La raison du plus faible*’, ‘*Un couple épatant*’, ‘*Après la vie*’). Daarin hebben 38 getuigen onverschillig de andere kant opgekeken bij de moord in hun buurt op een jonge vrouw. — **FREDDY SARTOR**

FILMMAGIE: De titel van het boek waarop de film is gebaseerd ‘Est-ce ainsi que les femmes meurent’ van Didier Decoin is...

LUCAS BELVAUX: ...een verwijzing naar een befaamd gedicht van Louis Aragon getiteld ‘Est-ce ainsi que les hommes vivent’. Daar is een chanson van gemaakt door Léo Ferré en Bernard Lavilliers. Provocerend is het niet, veeleer melancholisch.

De roman speelt zich af in New York, in de jaren 60, in 1964. Je hebt het verhaal verslept naar Le Havre, ook een haven. En 38 TÉMOINS was de openingsfilm van het Filmfestival van Rotterdam, een haven-

“Ik hou enorm van het licht van de Delftse schilder Vermeer”.

stad. Is de haven als locatie belangrijk?

L. BELVAUX: ’t Is niet echt een roman, meer een verslag van een bekend fait divers dat zich in de VS heeft voorgedaan: een moord... Erger nog. De moordenaar was een serial killer, heeft met een revolver geschoten: ’s nachts, er waren drie geweschoten, de hele buurt was wakker gemaakt... Niet alleen een schreeuw zoals in de film. En niettegenstaande dat hebben de mensen niets gedaan. Didier Decoin heeft in zijn boek enkele personages toegevoegd, heeft zeer precies dat voorval uit de doeken gedaan. Ik heb het dan naar vandaag gebracht, naar Frankrijk. Het zou sterker overkomen als het een actuele referentie had, dichterbij ons staat.

De haven is van geen belang. In New York had de moord plaats in Queens, een residentiële wijk. De killer werkte niet in de haven. De haven van New York speelt geen enkele rol. Zelf hou ik erg van de stad Le Havre: zeer mooi op het vlak van architectuur, urbanisme, het licht... Het is een zeer mooie stad, uniek, vreemd – wat je nergens anders in Frankrijk vindt. Dat geeft aan je film een soort theatraleiteit die me erg bevalt. Een soort afstandelijkheid. Zoals in het theater, verschillend van het leven. Het is hoegenaamd geen realistische film.

Heb je veel aan het verhaal veranderd?

L. BELVAUX: Ja, 't heeft er niks meer mee te maken! Toch niet veel. Het boek blijft heel lang stilstaan bij het slachtoffer; hij beschrijft haar uitgebreid. Een groot deel van het verhaal focust hij vervolgens op de moordenaar, inclusief zijn proces. Het interesseerde mij wel dat allemaal te lezen maar ik had geen zin om dat in scène te brengen: het portret te schetsen van een jonge vrouw. Dat was niet het onderwerp van de film. Heel vlug ben ik vertrokken van de idee om de getuigen naar voren te halen, het schuldgevoel en de manier waarop de samenleving daarop reageert. Dat stond allemaal niet in het boek. Wel elementen uit de werkelijkheid: de 38 getuigen, de politieman die ontdekt wie de getuigen zijn maar die niets kan doen en die een journaliste vraagt om een en ander uit te zoeken. Deze drie dingen heb ik behouden. Ook de getuige die het venster raam opent en schreeuwt, het venster opnieuw sluit en niets doet.

Mogen we stellen dat doorheen je psychodrama je een kleine gemeenschap analyseert?

L. BELVAUX: Ik analyseer niet een kleine gemeenschap, denk ik. Ik focus op individuen en daarna op de samenleving in zijn totaliteit. Ik heb het over iedereen, quoi! Op het ogenblik dat de journaliste met haar verhaal komt is de hele Franse maatschappij betrokken partij. De affaire Dutroux hier bij ons ging de hele Belgische samenleving aan. Grote affaires stellen vragen over de maatschappij. Dat is het wat mij interesseert!

Ik heb een zoeken gevoeld naar schuld maar ook naar een tekort aan verantwoordelijkheidszin, onverschilligheid. Een ziekte waaronder onze maatschappij vandaag enorm te lijden heeft?

L. BELVAUX: Alleen vandaag? In 1964 in New York was dat al het geval, zoals uit het boek mag blijken. Ik denk dat het van alle tijden is. Misschien een beetje meer nu maar ik ben niet zeker. Er zijn genoeg oorlogen waarin men zijn buurman verklukt: de genocide in Turkije in 1915, in Rwanda. Dat is nog erger; niet iedereen is een moordenaar maar er zijn er nogal wat mensen die zwijgen en zich thuis wegsteken.

LUCAS BELVAUX OP DE SET © KRIS DEWITTE

De film heeft het over verantwoordelijkheid maar vooral ook over onverantwoord gedrag. De vragen die de journaliste en de rechter stellen gaan over onverantwoordelijkheid: Oordeel ik? Of oordeel ik niet? Onthul ik al dan niet dat verhaal? Of hou ik het geheim? Is het slechter iets te zeggen dan niets? Want het dient tot niets. Dat zijn vragen over de verantwoordelijkheidszin van iedereen. Wanneer een journalist zwijgt is er niemand die sterft. Maar tegelijk is het voor een maatschappij zeer belangrijk dat bepaalde dingen worden gezegd. En dat erover wordt geoordeeld.

Het hele verhaal draait overigens ook rond het conflict tussen een man en zijn vrouw; de man, een scheepsloods, is introvert, de vrouw veeleer extravert... Zijn het symboolfiguren?

L. BELVAUX: Hun situatie is verschillend. Hij was er, hij is getuige en schuldig, zij was op reis, is onschuldig. Zij draagt geen enkele schuld, zij kan praten. Zij wil hem redden, van wat hem overkomt. Terwijl voor hem het leven onmogelijk wordt; elke dag is moeilijker dan de vorige en zelfs de liefde van zijn vrouw zal hem nog niet redden. Zo praat hij in zijn slaap. En nadien kan zij het er met hem niet over hebben want het dient tot niets, zij heeft niet dezelfde ervaring als hij. Plotseling gaan zij tot een verschillende cultuur behoren, tot een ander verhaal bijna. Hun verhalen zijn verschillend en dus begrijpt zij hem niet. Ze heeft gelijk dat ze dat zegt. Het feit van iemand te houden doet je hem niet beter begrijpen. Je kan van iemand houden maar dat verandert de zaak niet. Een goede psychoanalist, een goede psychotherapeut en een goede rechter, of alle drie zijn meer noodzakelijk voor hem dan de liefde van zijn vrouw.

Wat heb je in dat verband van je acteurs gevraagd?

L. BELVAUX: In de eerste plaats heb ik gevraagd: reténir, reténir, reténir – inhouden, ingetogen.

Ik wou een soort levendigheid, jong, naïef bijna bij het ontdekken van de griezel. Het is echt het einde van de onschuld. 't Evolueert zo, beetje bij beetje, eenzelfde gevoel alsof je verdrinkt; hij komt terug boven, ademt, klampt zich aan iets vast, aan iets zwaar dat hem terug naar beneden trekt, hem naar boven hijst. Hij doet er alles aan om aan de oppervlakte te blijven.

In 't algemeen vraag ik te werken op het ritme: Hoe bewegen? Op welk moment ben je waar? Hoe kijk je? Vaak gewoon mechanische dingen wat de acteursregie betreft. Alle acteurs zijn verschillend, dus moet je hen ook op een verschillende manier benaderen. Heel vlug heb je door hoe een acteur functioneert. En wanneer dat niet 't geval is, is dat rondt dramatisch!

Qua fotografie heb ik alle soorten van grijs en grauw gezien wat 't geheel een soort kilheid geeft, een somberheid ook?

L. BELVAUX: Altijd werk ik op dezelfde manier met mijn chef foto. Ik vraag en gros: doen wat ik zie! Over 't algemeen is op elke plek het natuurlijke licht mooier dan het kunstmatige. Zeker in Le Havre. In de realiteit zijn de filters te geel. Zelfs de huid van de mensen is veel mooier. Ik hou heel erg van de Delftse schilder Vermeer. Het licht van Vermeer is een natuurlijk licht in zijn interieurs en in zijn portretten. Dat zocht ik. Een soort leven op de huid, om op de huid een soort sensatie te vinden. In de lucht, de hemel, de façades, was ik op zoek naar alle soorten grijs. Dat is heel mooi in het leven en zie je zelden in een film: het is zeer naturel, zacht en contrastrijk.

Nog een opvallend parameter is de muziek?

L. BELVAUX: De componist heet Arne Van Dongen, een Vlaming die in de buurt van Ath woont. Het is de eerste keer dat hij muziek voor een film schrijft, in feite is hij contrabassist. Hij schrijft vaak muziek voor dans, speelt wat jazz in een band. Zeer toegewijd. De muziek moest uit het beeld afkomstig zijn. De muziek die je hoort in de begingeneriek komt voort uit klanken die we in Le Havre hebben opgenomen: op de schepen, in de haven, het geluid van motoren... Daarmee zijn we aan de slag gegaan om een muziek te creëren.

INTERVIEW BRUSSEL – 29 FEBRUARI 2012
Zie voor bespreking 38 TÉMOINS in Filmmagie 623